

De Nederlandse Vereniging voor Weide- en Voederbouw (NVWV)

Verslag van themadag

“Voedergewassen na 2014”

Wat betekenen GLB en derogatie voor teelt en gebruik van andere voedergewassen dan snijmaïs?

Onder deze titel organiseerde de Nederlandse Vereniging voor Weide- en Voederbouw (NVWV) op 3 juli 2014 in Winterswijk een studiedag over nieuw ontwikkelingen rond voedergewassen. De dag werd bijgewoond door 65 personen uit Nederland, Vlaanderen en Duitsland.

Er staan de melkveehouderij, maar ook de andere landbouwsectoren, de komende jaren grote veranderingen te wachten. De melkquotering wordt opgeheven, er komen in Nederland nieuwe voorwaarden voor de derogatie en in het kader van het nieuwe Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) worden bedrijven geconfronteerd met vergroeningseisen. Op veel melkveebedrijven zal het aandeel grasland toenemen tot 80% van het areaal. Bieden deze nieuwe ontwikkelingen kansen of juist belemmeringen voor voedergewassen?

Onder leiding van **dagvoorzitter Frans Aarts (PRI)** zijn 's morgens een viertal inleidingen gegeven, die na de lunch gevolgd zijn door een discussie over ervaringen, nieuwe ontwikkelingen en kansen voor voedergewassen in Nederland en Vlaanderen.

Het programma is afgesloten met een toelichting op de in Winterswijk uitgevoerde GLB-pilot en een bezoek aan een demonstratieveld waarop in het kader van diezelfde GLB-pilot een 30-tal gewassen en 60 verschillende akkerranden zijn aangelegd.

Frans Aarts (PRI) Voedergewassen na 2014. Welke en hoeveel?

Frans geeft een korte introductie van het thema (zie PowerPoint presentatie op website van de NVWV www.nvwv.nl) en blikt o.a. terug op de redenen waarom bedrijven in het verleden overgingen van voederbieten etc. op snijmaïs; specialisatie van de bedrijven was daarbij ene belangrijke drijfveer. Wat zijn nu redenen voor een aantal nieuwe ontwikkelingen rond voedergewassen en welke gewassen bieden perspectieven?

Roel Vaes (Boerenbond) Recente ontwikkelingen in voedergewassen

Roel heeft deze presentatie voorbereid met Herman van Schooten (Livestock Research) en Alex de Vliegheer (ILVO) en geeft eerst een overzicht van de ontwikkelingen in Vlaanderen en Nederland in het grasland, de teelt van snijmaïs en van andere voedergewassen zoals voederbieten, luzerne,

grasklaver en peulvruchten. Vervolgens presenteert hij resultaten van proeven met veldbonen en voedererwten en spreekt hij een aantal verwachtingen uit over toekomstige ontwikkelingen in teelt en gebruik van sorghum, soja, quinoa, mengteelten van graan met erwt of veldboon, mengteelten van gras-klaver, herinzaai van grasland in voorjaar met graan als dekvrucht en vezelhennepe als structuurbron

Roel refereert ook aan de uitkomsten van een eerdere NVWV bijeenkomst op 11 juni 2003 waar geconstateerd werd dat gras en snijmaïs de beste basis zijn voor de ruwvoervoorziening op melkveebedrijven. Aan die uitkomsten is eigenlijk niet veel veranderd. Roel sluit af met de conclusie dat er zeker wel perspectieven zijn voor voedergewassen en

- het verleden voorspelt de toekomst
- het beleid stuurt mee de toekomst
- de bedrijfssituatie bepaalt de toekomst.

Voor meer een gedetailleerde weergave van deze inleiding en de volgende inleidingen, zie de getoonde PowerPoint presentaties op www.nvww.nl.

Presentatie door Roel Vaes

Jaap Gielen (Countus) Ervaringen van Praktijknetwerk 'Klaver 4'

Het Flevolands verdienmodel kent een nauwe samenwerking tussen melkveehouders en akkerbouwers, waarbij melkveehouders op 1/3 tot 2/3 van hun bedrijfsoppervlakte gras telen. Twee problemen treden op de voorgrond: een daling van het ruw eiwitgehalte in het gras en een dalende bodemvruchtbaarheid. Het Praktijknetwerk Klaver 4 in Flevoland heeft als doelstellingen:

- het initiëren van de teelt van vlinderbloemigen voor verbetering van de bodemvruchtbaarheid, het verhogen van de voerproductie, het vergroten van de biodiversiteit en het verlagen van de kostprijs;
- uitwisseling van kennis en praktijkervaringen;
- vlinderbloemigen als hoofdgewas of als tussengewas (3 teelten in 2 jaar).

Jaap toont resultaten van het praktijknetwerk in 2013 met mengteelten van gras/klaver, graan/erwten en luzerne/gras. De activiteiten van Klaver 4 worden in 2014 voortgezet.

Marjoleine Hanegraaf (NMI) Voedergewassen en de organische stofbalans (case study EU-project Cantogether)

Doelstelling van het Europese CANTOGETHER (Crops and ANimals TOGETHER) project is het ontwikkelen van innovatieve gemengde bedrijfssystemen. Het wordt EU-breed uitgevoerd in 24 regio's, waarbij 'menging' kan plaatsvinden binnen een bedrijf (grasland, akkerbouw) of binnen een regio: samenwerking tussen (gespecialiseerde) bedrijven. Het gaat vooral om inzicht te krijgen in *algemene principes* en per regio *maatwerk te leveren* door het vergelijken van baseline situatie en innovaties.

Winterswijk is één van de regio's waar dit project wordt uitgevoerd. Marjolein toont de effecten op o.a. de organische stofbalans van de bodem van:

- de teelt door melkveehouders van graan (als krachtvoervervanger) in een gras/maïs rotatie;
- de teelt door een collega-akkerbouwer van luzerne in een aardappelrotatie;
- de teelt van granen op gronden van natuurbeschermingsorganisaties.

Voorlopige conclusies uit dit onderzoek zijn dat regionale ontwikkeling in landgebruik van groot belang is voor het behoud van landbouw- en natuurgebieden. Het organische stofgehalte in de bodem kan dienst doen als indicator voor bodemkwaliteit. Verhoging van het organisch stofgehalte is een agrarisch belang. De 'teelt van krachtvoer' kan op verschillende manieren worden ingevuld.

Leo Tjoonk (Agrifirm) Biedt het nieuwe GLB kansen voor voedergewassen?

De hervorming van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) heeft grote gevolgen voor de toeslagrechten die boeren ontvangen. Vanaf 2015 ontvangen alle landbouwbedrijven een betalingsrecht van ca. €270 per ha voor alle teelten. Daarnaast is vergroening verplicht waarvoor bedrijven € 120 per ha ontvangen. In ruil daarvoor moet voldaan worden aan drie voorwaarden:

- areaal blijvend grasland in Nederland moet in stand blijven
  - nationaal niveau 2012
  - ploegverbod blijvend grasland Natura 2000;
- gewasdiversificatie;
- minimaal 5 % van de bouwland ha's invullen als ecologisch aandachtsgebied.

Het ministerie heeft voorstellen uitgewerkt voor de invulling van de ecologische aandachtsgebieden die vandaag (3 juli 2014) ter behandeling liggen in de Tweede Kamer. Dit thema is daardoor uiterst actueel.

Vervolgens gaat Leo in op de praktijkproeven die door Agrifirm met soja worden uitgevoerd op verschillende locaties in Nederland. Deze zijn gericht op het realiseren van een duurzame (GMO-vrije) sojateelt met sojarassen die geschikt zijn voor de Nederlandse praktijk en getest zijn onder realistische (prijs)omstandigheden. Voor het geogste gewas is zowel belangstelling vanuit de veehouderij als de humane voedingssector.

Discussie

Op verzoek van de aanwezigen geeft Roel Vaes nog een nadere toelichting op de regels in Vlaanderen voor de derogatie. Een belangrijk verschil met Nederland is dat de derogatie in Vlaanderen op perceelsniveau wordt ingevuld. De derogatie geldt voor gras, voor maïs in combinatie met nateelt van gras/snijrogge die niet voor 1 april geogst/ondergeploegd mag worden, voor granen in combinatie met een groenbemester en voor bieten. Elk perceel van een bedrijf moet aan de voorwaarden voldoen. Er zijn voor de derogatie voorwaarden voorzien op perceelsniveau (bijv. tweederde van de dierlijke mest aanbrengen voor 31/5) en voorwaarden op bedrijfsniveau (bijv. grasland scheuren mag enkel voor 31/5). In Vlaanderen mag je in het eerste jaar na scheuren van blijvend grasland niet bemesten (tijdelijk grasland mag je wel bemesten).

Dagvoorzitter: Stelt voor om de discussie toe te spitsen op de vraag: Zijn er perspectieven voor nieuwe voedergewassen?

- Waar moeten we dan op inzetten?
- Zijn boeren in staat om er een nieuw gewas bij te nemen?
- Staat het beleid dit niet in de weg?
- Hoe verder?

Reacties:

- Het GLB dwingt om uit te kijken naar nieuwe gewassen.
- Nieuwe gewassen, het gebeurt al.
- Sinds 1928 hebben we al mengsels met vlinderbloemigen zoals winterwikke en incarnaatklaver; probleem is dat ze niet erg persistent zijn in mengsels.
- Moeten we het niet veel meer zoeken in samenwerking tussen akkerbouwbedrijven en melkveebedrijven?
- Zijn er voedergewassen die effectief zijn om nitraat in het grondwater te verlagen? Vlinderbloemigen zijn daar niet geschikt voor.
- In Vlaanderen hebben boeren niet veel moeite om een derde teelt (naast gras en snijmaïs) op het bedrijf in te passen.
- Als het nieuwe voedergewas (bijv. graan voor eigen krachtvoer of een eiwitgewas) binnen de 80% van het graslandareaal zou mogen worden opgenomen, dan zullen boeren in Winterswijk wel geïnteresseerd zijn om meer graan te telen; de bedrijfsvoering moet rendabel blijven.
- Eén van de aanwezige veehouders uit Winterswijk vertelt dat hij naast zijn melkveebedrijf een akkerbouwbedrijf (op gronden van een landgoed) is begonnen, waarop hij o.a. graan verbouwt. Daardoor kan hij op het melkveedeel blijven voldoen aan de eis van 80% grasland en blijft daarmee in aanmerking komen voor derogatie. Dit bedrijf heeft dus een samenwerking met zichzelf.

- Voor een veehouder is het belangrijk om beter inzichtelijk te krijgen wat hij aan gewasopbrengsten van zijn land haalt.
- Ook het beter op waarde zetten van bodemkwaliteit (o.a. organische stofgehalte) verdient meer aandacht. Daarvoor is een simpele methode nodig om dat te meten en economisch te waarderen.
- Meten en wegen blijven essentiële aspecten in de bedrijfsvoering.
- De omvang van het gebruik van vlinderbloemigen lijkt sterk bepaald te worden door het beleid.
- Als de beschikbare grond bij een bedrijf beperkt is, dan lijkt ook in de toekomst de focus te blijven liggen op een combinatie van gras en snijmaïs en het halen van maximale opbrengsten.

Aanbevelingen:

Naar aanleiding van de discussie komen dagvoorzitter en sprekers met de volgende conclusies en aanbevelingen:

- Meet de opbrengst van het land en dan weet je wat je eventueel laat liggen. Dan komt er (hopelijk?) vanzelf meer beweging in gewaskeuze en gewasmanagement bij de boeren.
- Druk de waarde van de bodemkwaliteit ook in financiële/economische zin uit.
- Het beleid heeft een belangrijke invloed op het aandeel gewassen, waaronder de vlinderbloemigen, op een bedrijf.
- Stem de beleidslijnen meer op elkaar af: het mestbeleid in Nederland is gericht op (drink)waterkwaliteit, terwijl het GLB gericht is op natuur.
- Gespecialiseerde bedrijven in België met een beperkte beschikbaarheid aan grond zullen naar verwachting kiezen voor gras/maïs en maximale opbrengsten.

Arie Schoemaker (WCL-Winterswijk) GLB-pilot in Winterswijk

Het buitengebied van Winterswijk wordt gekenmerkt door een hoge natuurlijke en landschappelijke waarde, een grote biodiversiteit en natuurlijke beken. Het is een oud kleinschalig cultuurlandschap dat veel recreanten en toeristen trekt. De Stichting Waardevol Cultuurlandschap (WCL) Winterswijk zet zich al jaren in voor vijf thema's: leefbaarheid, land- en tuinbouw, natuur- en landschapsbeheer, cultuurhistorie en recreatie en toerisme. De kleinschaligheid maakt het gebied aantrekkelijk, maar vormt voor de landbouw een groot knelpunt. Het veroorzaakt aanzienlijk hogere bewerkingskosten. In het gebied wordt al geruime tijd aandacht gegeven aan het ontwikkelen van verdienmodellen om de kosten en baten van het kleinschalige landschap voor landbouw en maatschappij (o.a. recreatiesector) evenwichtiger te verdelen. Winterswijk heeft in jaren 2011-2013 met ca. 135 boeren meegedaan als één van de vier Nederlandse pilot-gebieden waarin proefgedraaid is met 'vergroening' van het GLB. De boeren konden inschrijven op een aantal groene diensten die beoogden om de biodiversiteit in het gebied te versterken. De diensten varieerden van instandhouding kleinschaligheid en oud grasland, tot het aanleggen van akkerranden en het zelf telen van graan als krachtvoervervanger. De ervaringen van WCL-Winterswijk met het als regionaal collectief aanbieden van diensten zijn positief. In een gebiedsofferte heeft de streek een aanbod aan de maatschappij gedaan om verder te werken aan een 'divers beleefbaar (agraris) landschap'. WCL-Winterswijk hoopt dat er in het nieuwe GLB ruimte komt voor beloning voor instandhouding kleinschaligheid en voor maatwerkoplossingen in gebieden. Zie voor meer informatie over de GLB-pilot, zie de PowerPoint presentatie op www.nvww.nl.

Onder leiding van Rob Geerts (PRI) bezoek aan demonstratieveld

Oorspronkelijke was de verwachting dat in het kader van het nieuwe GLB alle landbouwbedrijven een aantal ha's zouden moeten invullen als ecologische aandachtsgebied. Om de boeren in Winterswijk en omgeving te laten kennismaken met mogelijke gewassen en invullingen van akkerranden is begin 2013 in het kader van de GLB-pilot een groot demonstratieveld aangelegd met een 30-tal gewassen en 60 verschillende akkerranden. Rob verzorgt de rondleiding over het veld en geeft een korte toelichting bij verschillende gewassen en de soorten die in de randen zijn ingezaaid.

Bezoek aan demonstratieveld met verschillende gewassen en akkerranden